

Pelottava Puhdistus

Onko Salosta tullut teatterikaupunki? Provinssi tuotti ison ja vaativan Viulunsoittajan, ja nyt pyörii vieläkin suurempi Živago. Salon Teatterissa meni Macbeth, ja kunnianhimoinen linja jatkuu Sofi Oksasen Puhdistuksella. Näytelmä on Oksasen samannimisen menestysromaanin ja hänen uusimman teoksensa julkaisun ansiosta nyt pinnalla. Puhdistus tunnetaan, ja monella on siitä vankkumaton ja oikea mielipide.

Upea ja ylväs Sofi Oksanen tuntee Viron olot perin pohjin. Hän oli jo julkaissut Viron lähihistoriaa käsittelevän romaanin Stalinin lehmät, joka poikkesi pirteästi aikaisemmista samassa aihepiirissä liikkuneista kertomuksista. Sitten vuonna 2007 tuli Kansallisteatteriin Puhdistus-näytelmä. Se ei vielä hätkäyttänyt eikä oikein menestynytäkään.

Sello soi, ja nainen laulaa alakuloisesti. Valkoisen kankaan läpi näkyy, kuinka naisia alistetaan ja pahoinpidellään. Kuuluu miesten räyhäämistä ja naisten voivotusta, huutoa, itkua. Katsomon edessä makaa tyttö, jota mummo ihmettelee.

Äkkiä leveä lakana tempaistaan pois, ja takaa paljastuu karu huone. Sen seinät muodostuvat teräsverkoista. Seiniä muunnellaan tarpeen mukaan vetelemällä verhoja verkkojen eteen.

Puhdistuksen tarinan keskiössä ovat naiset. Naisnäyttelijät kantavat myös Salon Teatterin esitystä. Vanhaa Aliidea esittävä Merja Koivaara on mitä uskottavin sisäisessä kamppailussaan. Kovan luokan näyttelemistä missä tahansa sarjassa!

Väliajan jälkeen tunnelma sähköistyy. Nuori Aliide tulee yksin lavalle manaten kohtalooaan ja neuvostosysteemiä. Se on kuin pitkä yksinpuhelu. Sonja Leino tulkitsee kohtauksen suurenmoisesti. Vaikka on tarinan lumoisissa, tulee ihmeteltyä, miten näyttelijä voi muistaa kaiken. Siinä ei todellakaan tullut katkoksia. Se on näytelmän vaikuttavin vaihe.

Miehityksen aikaan miehet toteuttivat systeemiä ja sortivat naisia. Bolševikkien valta Venäjällä kesti kolme sukupolvea. Jäljet näkyvät vieläkin. Varastaminen, korruptio ja mafian väkivalta rehottavat. Sofi Oksanen ottaa tähän nykytilanteeseen myös vahvasti kantaa. Salon Teatterissa tämä ei ihan onnistunut. Mafiosot jäävät epäuskottaviksi ja huvittaviksi.

Tarina tapahtuu sekä Viron neuvostomiehityksen alkuaikoina että itsenäisyyden palauttamisen jälkeen. Tässä esityksessä vanha ja uusi niveltävät hienosti lomittain. Vanhan Aliiden miettiessä menneitä näyttämölle astuu nuori Aliide puuhaamaan askareitaan. Eri ajat tavallaan toimivat vuorovaikutuksessa. Mainiosti ohjattu!

Näytelmän käsiohjelmassa vilahtaa muutama kärpäsen kuva. Muuten kärbes sivuutetaan. Kärpänen muodostaa kuitenkin juonessa tärkeän vertauskuvan. Kärpänen, ärsyttävä, suriseva, saastainen – ja kärpänen katossa valvoo kaikkea.

Yleensä menestyskirjoista sorvataan näytelmiä ja elokuvia. Ainakin kirjan lukeneille ne tuottavat yleensä pettymyksen. Puhdistuksessa mentiin toisin päin. Näytelmän jälkeen syntyi kirja. Kirjasta tehtiin ooppera ja elokuva. Elokuva jäi kertakäyttötuotteeksi. Ooppera saattaa vielä kitua, mutta kirja kukoistaa. Se on saatavana venäjäksi.

Puhdistus on laskettava klassikoksi. Kuten muissakin toistuvasti esitetyissä suurissa näytelmissä ja oopperoissa, juonta ei tarvitse jännittää. Tarina voidaan silti kertoa uudestaan ja uudestaan, eri tavalla, yllättävästi.

Menneet tuppaaavat unohtumaan. Puhdistus vihjaisee, millaisia kohtaloita meilläkin olisi koettu, jos asiat seitsemisen kymmentä vuotta sitten olisivat menneet toisin.